

Тема 2.6

Як зрозуміти, що твої права порушують

У цій темі ви з'ясуєте, за яких обставин права людини можуть обмежуватись, та що є порушенням прав людини. Це дозволить вам усвідомити причини та необхідні умови для обмеження прав та свобод людини, а також, відрізнити порушення прав людини серед інших правопорушень. Для участі у дискусіях та аналізу ситуацій важливо ознайомитись зі значенням понять: обмеження прав людини, порушення прав людини, міжнародний Білль про права людини.

Ключові здобутки
у вивченні теми

3D

Думаємо про те як можуть порушуватись права окремих людей та що робити, аби не відбувалось зловживань на цьому ґрунті.

Дбаємо про необхідність своєчасного інформування про порушення прав людини для їх своєчасного припинення.

Діємо, правомірно реагуючи на протиправні дії.

Розглядаємо і
обговорюємо

- Що, на вашу думку, тут відбувається?
- Що на цих зображеннях є подібним і в чому відмінність ситуації?
- Чи порушують зображені на малюнках дії права людини?
- Поясніть свою думку.

Те, що ми наділені правами не означає того, що ми можемо діяти так, як нам заманеться. Іноді наші права вступають у конфлікт з правами інших людей. Наприклад, наше право збирати та поширювати інформацію може вступити у конфлікт із правом іншої особи захищатися від втручання в її особисте життя. Наприклад, ваші однокласники без вашого дозволу розмістили ваше особисте фото у Facebook.

Іноколи конфлікт виникає між самими правами, і тоді важко оцінити, яке право є більш важливим. Людство вже давно зрозуміло взаємозв'язок права з відповідальністю перед суспільством. І саме ця відповідальність диктує необхідність обмежень. Що це за обмеження? Хто може їх застосовувати?

Модуль 1

Обмеження прав людини

У ситуаціях, коли необхідно гарантувати безпеку населення, підтримувати правопорядок, влада може обмежувати певні права людини. Однак, обмежуючи права людини, влада має обов'язково дотримуватися визначених умов, інакше таке втручання буде вважатися вже не обмеженням, а порушенням права.

Що це за умови? Зокрема, влада не може втручатися у права безпідставно — **обмеження має мати певну мету**. Вичерпний перелік таких цілей записаний у міжнародних договорах з прав людини та законах, прийнятих на національному рівні. До нього входять захист прав інших осіб та цінностей, важливих для сталого розвитку суспільства: безпека, територіальна цілісність та суверенітет держави, суспільна мораль, авторитет правосуддя тощо. Крім цього, ніхто не може обмежити наші права, **якщо можливість такого обмеження не передбачена законами нашої країни**. І остання умова — **форма обмеження права має бути прийнятною у демократичному суспільстві**. Іншими словами, обмеження може мати місце лише у тих випадках, коли немає інших способів досягнення тих цілей, заради яких воно застосовується.

У Конституції України ми можемо знайти такий перелік цінностей, для захисту яких в окремих випадках державі дозволено втрутитися у права та свободи людини. Наприклад, це може бути гарантування національної безпеки, захист суверенітету і територіальної цілісності держави, забезпечення громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, охорона здоров'я і моральності населення, врятування життя людей та майна, захист прав і свобод інших людей, підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Цінності, заради яких може бути обмежене право, зазначені в тих самих статтях Конституції, якими це право гарантоване.

Але треба пам'ятати, що держава може зловживати обмеженнями. Історія доводить, що часто, під приводом захисту певних цінностей, держава чинить наступ на права людини. Саме тому ми завжди повинні пильно стежити за діями законодавців та державних службовців/службовиць і бути готовими захищати власні права.

Дискусія

■ Оберіть одну зі запропонованих тем для дискусії.

1. «Мобільний під контролем»

Заради безпеки своїх громадян та з метою боротьби з тероризмом влада пропонує розглянути законопроект, який дозволяє представникам правоохоронних органів відстежити місцезнаходження і переміщення власників мобільних телефонів за допомогою мережі Інтернет, а також переглядати записи отриманих та відправлених повідомлень.

/// Чи підтримаєте ви такий законопроект?

/// Чи є запропоновані обмеження правомірними? Поясніть свою думку.

/// Наведіть аргументи «за» і «проти» щодо застосування таких заходів.

Розділ 2.6 Як зрозуміти, що твої права порушують

2. «Камери відеоспостереження»

Задля ефективності навчального процесу та для підвищення рівня безпеки у навчальних закладах місцева влада пропонує за кошти місцевого бюджету встановити у школах камери відеоспостереження.

- // Чи підтримали б ви таку ініціативу? Чому?
- // Чи змінилася б ваша думка, якщо б ви були в ролі батьків? Вчителів/вчительок? Адміністрації? Чому?
- // Чи є додаткові вимоги / умови, які б ви хотіли забезпечити перед тим, як буде встановлено відеоспостереження?
- ⚡ Чи весь внутрішній простір школи можна контролювати таким способом? Якщо — ні, то поясніть, де саме встановлювати відеоспостереження не можна і чому?

Модуль 2

Порушення прав людини

Забезпечення прав людини відбувається у відносинах між державою, через її представників, і особою. Механізми захисту прав людини побудовані на тому, що державна влада:

- а) не повинна втручатись у приватний простір людини;
- б) гарантує дотримання прав людини, реагуючи на протиправні дії інших осіб.

Де наші права можуть бути порушені?

Назва об'єкту, явища чи поняття	Якого права людини стосується	Ситуація, в якій це право може бути обмеженим
Родина		
Школа		
Дім		
Кохання		
Зібрання		
Листування		
Вільний час		
Подорожі		
Участь		

Порівнюємо і обмінюємо думками

- Заповніть таблицю.
- Для заповнення другої колонки таблиці скористайтесь поданим нижче каталогом прав, закріплених у Міжнародному Біллі про права людини.
- Заповнюючи третю колонку таблиці, назвіть ситуації, в яких ці права порушуються. Поясніть свою думку.
- Перегляньте результати роботи і скажіть, чи існують в житті сфери, в яких забезпечення прав людини є непотрібним і неважливим?

Розділ 2.6 Як зрозуміти, що твої права порушують

Досліджуємо і обговорюємо

- Розгляньте наведені ситуації порушення прав людини.
- Визначте, чи є в них порушення прав людини. Якщо так, то яке саме право / права були порушені? (За потреби скористайтесь текстом Міжнародного Білля про права людини, поданого нижче).
- *Обговоріть отримані результати. В яких ситуаціях ваші відповіді збігалися, а в яких відрізнялися? Які висновки можна з цього зробити?*
- *Як би ви почувалися, якщо б це трапилось з вами? Якою була б ваша реакція?*
- *Чи важливо, на вашу думку, забезпечувати і захищати права людини? Чому?*

СИТУАЦІЇ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

- /// Громадянин К. заволодів документами громадянина Б. та утримував його у підвалі, змушуючи виконувати різну роботу.
- /// У в'язниці охорона використовувала різні засоби: кийки, собак, щоб залякати ув'язнених.
- /// В результаті збройного конфлікту між сусідніми країнами, будинок, в якому мешкала родина М., був розбитий під час артилерійського обстрілу.
- /// Вчитель під час уроку вигнав учня з класу за порушення дисципліни.
- /// Громадянки С. відмовляють у прийомі на роботу на підставі того, що вона ромка.
- /// За звинуваченням у скоєні злочину було затримано двоє осіб. Щоб забезпечити ефективність розслідування, їхнє спілкування з адвокатами було фактично обмежено.
- /// Громадянин Р., маючи інвалідність та пересуваючись на інвалідному візку, не може відвідувати різноманітні культурні заходи в місцевому театрі.
- /// Мешканці населеного пункту Ч., які є біженцями-нелегалами, не маючи постійного місця проживання та доходів (фактично мешкають на вулиці), не можуть без документів отримати необхідну медичну та соціальну допомогу.
- /// Перед складанням іспитів, школярів та їхні речі обшуковують зі спеціальними приладами, щоб учні не проносили електронні засоби для списування.
- /// У державній школі кожен навчальний день починається з обов'язкової спільної молитви.

МІЖНАРОДНИЙ БІЛЛЬ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

Міжнародний Білля про права людини складається з трьох документів, укладених в рамках ООН. Це Загальна декларація прав людини (10 грудня 1948 р.), Міжнародний пакт про громадянські й політичні права (16 грудня 1966 р.) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права (16 грудня 1966 р.).

Тут перелічено деякі положення цих документів у спрощеному варіанті.

■ **Білля** (від англ. *bill*) — рукопис, грамота, в якій перелічені певні права.

■ **Міжнародний Білля про права людини** — неофіційна назва Загальної декларації прав людини і Міжнародних пактів про права людини, які, разом узяті, вважають авторитетним набором міжнародних стандартів прав людини. Це назва підкреслює значну взаємопов'язаність цих трьох документів.

Розділ 2.6 Як зрозуміти, що твої права порушують

Із Загальної декларації прав людини:

- ✓ Право на життя, свободу й особисту недоторканість.
- ✓ Рівність перед законом.
- ✓ Свобода пересування і вибору місця проживання.
- ✓ Заборона катувань та жорстокого, нелюдського чи принижуючого людську гідність поводження.
- ✓ Право на пошук притулку в інших країнах.
- ✓ Свобода думки, віросповідання і релігії.
- ✓ Право на володіння майном.
- ✓ Право на голосування та участь в управлінні.
- ✓ Право на освіту.
- ✓ Право на працю і створення профспілок.
- ✓ Право на відповідний стандарт життєвого рівня.
- ✓ Право на охорону здоров'я.
- ✓ Право на участь у культурному житті.

З Міжнародного пакту про громадянські і політичні права:

- ✓ Право на життя.
- ✓ Заборона застосування катувань і жорстокого, нелюдського чи принижуючого гідність поводження або покарання.
- ✓ Заборона утримання в рабстві і підневільному стані.
- ✓ Заборона примусової праці.
- ✓ Право на особисту недоторканість.
- ✓ Свобода пересування і право на вибір місця проживання.
- ✓ Захист іноземців у випадку депортації.
- ✓ Право на справедливий публічний розгляд у суді.
- ✓ Заборона визнання винним у здійсненні якого-небудь карного злочину, що відповідно до чинного в момент його здійснення законодавства не було карним злочином.
- ✓ Право на визнання правосуб'єктності.
- ✓ Право на невтручання в особисте життя.
- ✓ Свобода думки, совісті і релігії.
- ✓ Право на вільне вираження своєї думки.
- ✓ Свобода мирних зібрань та свобода об'єднань.
- ✓ Право на одруження і право створювати родину.
- ✓ Право дитини на такі засоби захисту, яких вона потребує як малолітня.
- ✓ Публічні права, у тому числі право на доступ до державної служби.
- ✓ Заборона дискримінації.
- ✓ Особливі права етнічних, релігійних і мовних меншин.

З Міжнародного пакту про економічні соціальні і культурні права:

- ✓ Право на працю.
- ✓ Право на створення профспілок і вступ до них.
- ✓ Право на соціальне забезпечення.
- ✓ Охорона родини.
- ✓ Право на достатній життєвий рівень.
- ✓ Право на охорону здоров'я.
- ✓ Право на освіту.
- ✓ Право на участь у культурному житті і право на користування результатами наукового прогресу і на захист інтересів, що впливають із творчої авторської діяльності.

Застосуйте набуті знання та досвід

Напишіть есе на тему: «Чому порушують права людини, і як ми можемо це зупинити?».